

Тема 16. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.

Адміністративні зміни в Австрійській імперії та на Західноукраїнських землях: у 1867 р. в Австрійській імперії було прийнято Конституцію, за якою держава перетворюється на дуалістичну **Австро-Угорську імперію**. У складі Австрії залишалася Галичина та Буковина; у складі Угорщини – Закарпаття. Галичина отримала обмежену внутрішню автономію, якою керував намісник, що призначався з числа польських магнатів. З 1861 р. у Львові працює Галицький сейм. Буковина також отримала внутрішнє самоврядування.

Соціально-економічний розвиток

Західноукраїнські землі залишалися відсталим аграрно-сировинним краєм. Економіка мала **колоніальний характер**. Масова трудова **еміграція**, пов'язана з малоземеллям селянства, **аграрним перенаселенням**. Найбільше західні українці емігрували в **США**, Канаду, Бразилію, Австралію, країни Європи.

Зародження **кооперативного** руху. Кооперативи створювалися за сприяння **«Просвіти» (1868 р.)**. Засновником споживчого кооперативу «Народна торгівля» (1883 р.) був Василь Нагірний. Метою кооперативів було закуповувати і продавати великі партії продуктів без посередників, надавати кредити...

Повільне формування фабрично-заводської промисловості: 95% підприємств були **дрібними**. Повільна механізація промисловості. Промисловий переворот затягнувся до 80-х рр. XIX ст. Провідними галузями промисловості були **лісопильна** та **нафтовидобувна** (Дрогобицько-Бориславський нафтовий район); **солеварна** промисловість. Панування **іноземного капіталу** (австрійського, німецького, бельгійського, канадського...). Низький рівень зарплат. Бурхливий розвиток залізничного транспорту.

Суспільно-політичне життя: у 1851р. ліквідовано Головну Руську Раду (проіснувала з **1848 р. по 1851 р.**). Конституція 1867 р. офіційно оголосила рівноправність усіх народів імперії, що позитивно позначилося на розвитку української культури. Австрійська влада не переслідувала українські просвітницькі об'єднання та видавництва. Українці отримали змогу обирати й бути обраними до австрійського та угорського парламентів, галицького та буковинського сеймів.

Течії суспільно-політичного руху

1. **Москвофіли** орієнтувалися на Російську імперію і ставили собі за мету об'єднати Західноукраїнські землі з Наддніпрянською Україною під владою Росії. У 60-80-х рр. XIX ст. займали провідне становище в громадському житті Західної України. **Ідеї:** не визнавали існування окремого українського народу й мови;

стверджували, що існує єдиний руський народ, який поживає від Карпат до Камчатки.

Діяльність: У 1870 р. заснували політичну організацію Руську раду; створили **«язичіє»** - суміш російської, української, польської та церковнослов'янської, яку подавали як справжню руську мову.

Лідери: Я.Головацький, І.Гуталевич, Б.Дідицький

2. **Народовці (українофіли)** – національна українська течія, що зародилася в 60-х рр. XIX ст., представники якої доводили самостійність українського народу, культури, мови. **Ідеї:** єдність українських земель, необхідність їх об'єднання; розвиток української мови, культури.

Діяльність: створювали просвітницькі організації, підтримували зв'язки з громадами Наддніпрянської України; були ініціаторами створення **у Львові першого професійного українського театру (1864 р.)**; у 1867 р. – початок друку журналу **«Правда»** — український літературно-науковий журнал народовців, вперше надрукований у Львові; у **1868 р.** відкрили культурно-освітнє товариство **«Просвіта»**; у **1873 р.** – **Літературне товариство ім. Т.Шевченка, яке з 1892 р. перейменоване на Наукове товариство ім. Т.Шевченка** (з 1892 по 1897 р. НТШ очолював **О. Барвінський**. З 1897 по 1913 рр. - **М. Грушевський**); офіційне друковане видання НТШ – **«Записки наукового товариства імені Шевченка» (з 1892 р.)**; у **1885 р.** заснували **Народну Раду**, яка повинна була продовжувати справу Головної Руської Ради (очолив **Ю.Романчук**).

Лідери: Ю.Романчук, К.Климкович, В.Шашкевич, Є.Згарський, Ф.Заревич.

3. **Радикали** – представники молодшої інтелігенції, що вели боротьбу за визволення українського народу від соціального та національного гніту. Сповідували соціалістичні ідеї. Створили перші політичні партії.

Лідери: І.Франко, М.Павлик, О.Терлецький

Політика «Нової ери»

«Нова ера» - українсько-австрійсько-польські домовленості кінця XIX ст.

Передумови політики «Нової ери»: загострення відносин між Австро-Угорщиною та Росією спонукали австрійців поблажливо ставитися до українців, з метою залучення на свій бік українців Наддніпрянської України. **Зміст домовленостей «Нової ери»:** надання українцям місць в Австрійському парламенті та Галицькому сеймі; відкриття трьох українських гімназій; відкриття **кафедри української історії (очолив М.Грушевський) у Львівському університеті**; українцям був відкритий доступ до державних посад.

Формування українських політичних партій

1. Русько-українська радикальна партія (РУРП, 1890 р.) – перша українська політична партія.

Засновники: І.Франко, М.Павлик

Програма: демократизація суспільства, усунення експлуатації, утвердження соціалістичних реформ, піднесення самосвідомості українців, автономія України (незалежність на перспективу).

У **1895 р. Ю.Бачинський опублікував брошуру «Ukraina irredenta»** («Україна уярмлена»), у якій доводив історичну необхідність здобуття Україною незалежності.

2. Українська національно-демократична партія (УНДП, 1899 р.) стала найчисельнішою партією національного спрямування.

Засновники: К. Левицький, Є.Левицький, Ю.Романчук, В.Будзиновський, В.Охримович.

Програма: виховання почуття єдності з Наддніпрянською Україною; створення єдиної української автономної провінції у складі Австро-Угорщини; соборність і незалежність України.

3. Українська соціал-демократична партія (УСДП, 1899 р.) сповідувала соціалістичні ідеї.

Засновники: М.Ганкевич, С.Вітик, Ю.Бачинський.

Програма: досягнення соціалізму шляхом реформ, захист інтересів робітників, незалежна Україна на перспективу.

СОЦІАЛІЗМ – це вчення про суспільний лад, який, на думку його прихильників, повинен прийти на заміну капіталізму, заперечує приватну власність і експлуатацію людини людиною. Соціалізм визначають також як справедливе суспільство рівних людей. Джерелом несправедливості вважається приватна власність, яка призводить до появи багатих та бідних. Тому, на думку соціалістів, потрібно ліквідувати приватну власність, замінивши її суспільною (народною) власністю, що і призведе до побудови соціалізму. Радикальні соціалісти пропонували побудувати соціалізм шляхом народної революції. Найбільш обґрунтовано соціалістичні ідеї були представлені в працях німецьких мислителів К.Маркса та Ф.Енгельса.

Наприкінці XIX ст.. набуває поширення на Західній Україні робітничий та селянський рух.

Робітничий рух. **Причини:** важкі умови праці, низька зарплата, низький рівень життя призводили до робітничого руху. **Форми боротьби:** скарги, страйки, мітинги...**Вимоги:** соціально-економічні покращення, боротьба за виборче право. **Результати:** підвищення зарплати, скорочення робочого дня до 10-11 годин на добу, поліпшення умов праці.

Селянський рух. **Причини:** безземелля та малоземелля селянства; залучення селян до будівництва шляхів...**Форми боротьби:** позови до суду на поміщиків, які забороняли користуватися сервітутами; захоплення угідь; потрави поміщицьких посівів; збройні повстання; **мітинги-віче.** **Вимоги:** загальне виборче право; скасування деяких податків; розширення мережі українських шкіл; припинення полонізації... **Результати:** посилення політичної активності селянства, зростання його національної самосвідомості.